

บทความวิจัย

การพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความสามารถของผู้ดูแลรุ่นปู่ย่าตายาย
ในการจัดกิจกรรมการเล่นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็ก
และสติปัญญาในเด็กวัยก่อนเรียน

The Development of Grandparents' Care Competency Program
for Enhancing Fine Motor and Cognitive development
of Preschool Children

วิกานดา หมัดอะดัม¹ พัทรี คมจักรพันธ์^{2*}

Wikanda Mad-a-dam¹ Patcharee Komjakraphan^{2*}

¹นักศึกษาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จังหวัดสงขลา

¹Master Nursing Student, Faculty of Nursing, Prince of Songkla University, Songkhla, Thailand.

²รองศาสตราจารย์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จังหวัดสงขลา

²Associate Professor, Faculty of Nursing, Prince of Songkla University, Songkhla, Thailand.

*ผู้รับผิดชอบหลัก: patcharee.ko@psu.ac.th

*Corresponding author: patcharee.ko@psu.ac.th

Received 6 June 2023 • Revised 27 September 2023 • Accepted 7 September 2023

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์: การวิจัยและพัฒนาชีวิตผู้ประสงค์เพื่อพัฒนาและทดสอบความเป็นไปได้ของโปรแกรมส่งเสริมความสามารถของผู้ดูแลรุ่นปู่ย่าตายายในการจัดกิจกรรมการเล่นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาในเด็กวัยก่อนเรียน

วิธีการ: ระยะที่ 1) การพัฒนาโปรแกรม และระยะที่ 2) การประเมินความเป็นไปได้ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ดูแลรุ่นปู่ย่าตายาย จำนวน 6 คน คัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือในการวิจัยประกอบด้วย 1) แผนการส่งเสริมความสามารถในการจัดกิจกรรมการเล่นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญา 2) แบบสอบถามความสามารถในการส่งเสริมพัฒนาการของผู้ดูแลครอบครัวข้ามรุ่น มีค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหา (content validity index: CVI) = .92 และ และมีความเที่ยง เท่ากับ .94 และ 3) แบบประเมินพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาของเด็กวัยก่อนเรียนมีความเที่ยงเท่ากับ .95 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา **ผลการศึกษา:** ระยะที่ 1 พบว่า โปรแกรมที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1) การประเมินความสามารถ 2) การให้ความรู้ การชี้แนะ การสนับสนุนและสร้างสิ่งแวดล้อม 3) การติดตาม และ 4) การประเมินผลโปรแกรม มีค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหา (CVI) = 1 และผลการศึกษาระยะที่ 2 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนความสามารถในการส่งเสริมพัฒนาการมากกว่าก่อนการทดลอง (MD = 87, IQR = 4) และเด็กมีพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาดีกว่าก่อนการทดลอง **สรุป:** โปรแกรมมีความตรงเชิงเนื้อหา และมีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้กับผู้ดูแลรุ่นปู่ย่าตายาย เพื่อกระตุ้นพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาในเด็กวัยก่อนเรียน

คำสำคัญ: ผู้ดูแลรุ่นปู่ย่าตายาย; การจัดกิจกรรมการเล่น; เด็กวัยก่อนเรียน

Abstract

Objective: This research aims to develop grandparents' care competency program for enhancing fine motor and cognitive development of preschool children and to assess program feasibility. **Methods:** The program was developed into two phases: the first phase was program development, and the second phase was the feasibility of the study. The sample consisted of 6 grandparent caregivers. The sample was recruited by purposive sampling. The research instruments included 1) a grandparents' care competency plan for enhancing fine motor and cognitive development of preschool children, 2) the caregiving competence questionnaire with CVI of .92, and reliability of .94, and 3) the fine motor and cognitive development scale with reliability of .95. Data was analyzed using descriptive statistics. **Results:** The developed program was composed of four steps: 1) assessing the caregiver's ability 2) informing caregivers about play management to promote fine motor and cognitive development 3) follow-up visit and 4) evaluation. Content validity index of the program yielded 1. The program's experimental results revealed that the caregiver's ability to promote development increased ($MD = 87$, $IQR = 4$) and the children developed better fine motor skills and cognition than before using the program. **Conclusion:** The program has content validity and has the possibility of being used in grandparent caregivers to enhance the development of fine motor and cognition in preschool children.

Keywords: a grandparent caregiver; organizing play activities; preschool children

ความสำคัญของปัญหา

การกระตุ้นและส่งเสริมพัฒนาการมีความสำคัญต่อเด็กวัยก่อนเรียนที่มีปัญหาด้านพัฒนาการ จากผลการคัดกรองพัฒนาการเด็กปฐมวัย ในปี พ.ศ. 2563-2565 โดยสถาบันพัฒนาอนามัยเด็กแห่งชาติ พบว่า เด็กมีปัญหาพัฒนาการสงสัยล่าช้าคิดเป็นร้อยละ 26.58 26.56 และ 24.55 ตามลำดับ ซึ่งพบว่า เด็กมีพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาสงสัยล่าช้า คิดเป็นร้อยละ 48.20 47.70 และ 47 ตามลำดับ¹ ซึ่งจะส่งผลให้เด็กมีความสามารถในการขีดเขียน การช่วยเหลือตนเองในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน รวมทั้งความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและการปรับตัวไม่เป็นไปตามวัย ส่งผลกระทบต่อการเรียนเมื่อเข้าสู่วัยเรียนได้² ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อส่งผลต่อความสามารถในการทำงานที่ได้รับมอบหมายในชั้นเรียน ทำให้เด็กขาดความเชื่อมั่นในตนเอง จนเด็กไม่อยากมาโรงเรียน ซึ่งกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษารายงานผลการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ในห้องเรียนของจังหวัดภาคใต้ พบนักเรียนมีแรงบีบมือต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ยของเด็กในวัยเดียวกัน คิดเป็นร้อยละ 98 ผ่านเกณฑ์เพียงร้อยละ 1.19 เท่านั้น และมากกว่าร้อยละ 50 จับดินสอผิดวิธี³ เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาในเด็กวัยก่อนเรียนเพียเจต์ (Piaget) ได้กล่าวถึงการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้

ตามระดับวุฒิภาวะ (maturation) โดยอาศัยการเรียนรู้จากสิ่งใหม่ ผ่านกิจกรรมหรือการเล่น เพื่อกระตุ้นให้เกิดระดับวุฒิภาวะที่สูงขึ้นกว่าเดิม⁴ จากผลการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาสำหรับเด็กวัยก่อนเรียนผ่านการจัดกิจกรรมการเล่น 4 รูปแบบ ได้แก่ 1) กิจกรรมกระตุ้นกล้ามเนื้อมัดเล็ก (fine motor activities)⁵⁻¹⁴ 2) กิจกรรมกระตุ้นการรับรู้ความรู้สึก (sensory activities)^{7,8,11} 3) กิจกรรมส่งเสริมความมั่นคงของร่างกาย (body stability)¹⁰ และ 4) กิจกรรมส่งเสริมสหสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา (eye-hand coordination)^{8,10,11} การเล่นแต่ละรูปแบบล้วนช่วยเพิ่มความสามารถทางการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาที่ต่างกันให้แก่เด็กวัยก่อนเรียนได้ และผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาให้แก่เด็กวัยก่อนเรียน คือ ผู้เลี้ยงดู ซึ่งมีส่วนช่วยสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ใหม่ในชีวิตประจำวันให้แก่เด็ก และช่วยวางรากฐานทางพัฒนาการที่ดีให้แก่เด็กได้⁵

จากสถิติด้านครอบครัวไทยปี พ.ศ. 2561 พบว่ามีเด็กอยู่อาศัยร่วมกับผู้สูงอายุประมาณร้อยละ 31.80 ซึ่งในจำนวนนี้ประมาณร้อยละ 4 เด็กจะอยู่กับปู่ย่าตายายตามลำพังในครอบครัวข้ามรุ่น¹⁶ (skipped-generation household) เป็นลักษณะของการอยู่อาศัยร่วมกันของสมาชิกที่มีเฉพาะ

คนรุ่นปู่-ย่า/ตา-ยาย กับรุ่นหลาน ส่วนคนรุ่นลูก (พ่อแม่ของหลาน) ได้ย้ายถิ่นไปทำงานที่อื่น ไม่ได้อยู่ในครัวเรือนเดียวกัน และจากผลการศึกษาของ Jampaklay, et al.¹⁷ พบว่าเด็กอายุแรกเกิด ถึง 3 ปีที่ไม่ได้อยู่กับพ่อแม่มีสัดส่วนพัฒนาการสงสัยล่าช้าคิดเป็นร้อยละ 25 และจากผลการศึกษาสถานการณ์พัฒนาการเด็กปฐมวัยไทย พ.ศ. 2557 ของ Losatiankit, et al.¹⁸ พบว่า ปัจจัยแวดล้อมด้านอายุผู้ดูแลมีผลต่อพัฒนาการเด็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเด็กที่มีผู้ดูแลอายุ 60 ปีขึ้นไป มีโอกาสเสี่ยงที่เด็กจะมีพัฒนาการสงสัยล่าช้าประมาณ 1.2 เท่า เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มที่มีผู้ดูแลที่มีอายุ 20-39 ปี (OR = 1.2; 95% CI: 1.05-1.46) โดยข้อจำกัดของการเลี้ยงดูเด็กของปู่ย่าตายาย คือ การขาดการรู้เท่าทันยุคของการเปลี่ยนแปลงเนื่องจากใช้เวลาส่วนใหญ่ในการดูแลกิจวัตรประจำวันของเด็กและเพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัว รวมทั้งความชราภาพและการเจ็บป่วย ทำให้ปู่ย่าตายายใช้ความรู้และประสบการณ์เดิมในการเลี้ยงดูเด็ก ปู่ย่าตายายที่อ่านหนังสือไม่ออกและมีการศึกษาน้อยไม่สามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้มากขึ้น อาจมีผลกระทบต่อการส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก¹⁹ รวมถึงปู่ย่าตายายมักเลี้ยงดูแบบไม่ให้เด็กเล่นชนตามใจเด็ก และมีปัญหาในการใช้คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย^{20,21} ดังนั้นจะเห็นได้ว่าผู้ดูแลเด็กรุ่นปู่ย่าตายายที่พบมากขึ้นในสังคมไทย อาจจะทำให้เด็กมีโอกาสเสี่ยงต่อพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาล่าช้าได้มากกว่าเด็กที่มีผู้ดูแลรุ่นพ่อแม่ ทั้งนี้จากการวิจัยที่ผ่านมาพบว่าโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการทางภาษาโดยผู้ดูแลรุ่นปู่ย่าตายายสามารถเพิ่มความรู้ของผู้ดูแลเกี่ยวกับพัฒนาการทางภาษาในเด็กวัยหัดเดิน ซึ่งอาจมีผลต่อพัฒนาการทางภาษาในระยะยาว แต่ยังไม่มีพบโปรแกรมการส่งเสริมความสามารถของผู้ดูแลรุ่นปู่ย่าตายายในการจัดกิจกรรมการเล่นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญา การเพิ่มความสามารถของผู้ดูแลในการจัดกิจกรรมการเล่นที่สอดคล้องตามระยะพัฒนาการของเด็ก จะช่วยให้เด็กวัยก่อนเรียนในครอบครัวข้ามรุ่นได้รับการกระตุ้นพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาได้อย่างต่อเนื่องมากขึ้น

การส่งเสริมพัฒนาการแก่เด็กเกี่ยวกับสุขภาพและการดูแลตนเองเป็นส่วนหนึ่งของความรับผิดชอบด้านการดูแลสุขภาพของผู้ปกครอง โดยจัดกิจกรรมการเล่นที่เป็นความต้องการที่จำเป็นตามระยะพัฒนาการของเด็ก ซึ่งเป็นบุคคลที่พึงพาเพื่อให้มีพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็ก

และสติปัญญาที่ดีขึ้น หากผู้ดูแลจัดกิจกรรมการเล่นได้ไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ อาจส่งผลให้เด็กขาดการพัฒนาการที่เหมาะสมตามวัย ดังนั้นผู้ดูแลจึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาความสามารถในการปฏิบัติการ (capabilities for self-care operation) ให้สามารถรับรู้ เข้าใจ พิจารณาและตัดสินใจวางแผนและจัดกิจกรรมการเล่นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาแก่เด็กได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาความสามารถของผู้ดูแลรุ่นปู่ย่าตายายในครอบครัวข้ามรุ่น โดยพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความสามารถผู้ดูแลในการจัดกิจกรรมการเล่นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาในเด็กวัยก่อนเรียน สำหรับผู้ดูแลรุ่นปู่ย่าตายายขึ้น โดยประยุกต์ใช้แนวคิดความสามารถในการปฏิบัติเพื่อการดูแลบุคคลที่ต้องพึ่งพาและระบบการพยาบาลแบบสนับสนุนและพัฒนาความสามารถในการดูแลบุคคลที่ต้องพึ่งพา²² เพื่อพัฒนาความสามารถในการรับรู้และเข้าใจสถานการณ์ ความสามารถในการพิจารณาตัดสินใจและวางแผนกำหนดกิจกรรมการเล่น ตลอดจนความสามารถในการลงมือจัดกิจกรรมการเล่นพร้อมทั้งประเมินผลเป็นระยะ เพื่อช่วยให้เด็กวัยก่อนเรียนในครอบครัวข้ามรุ่นมีพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาที่เหมาะสมตามวัย และมีความสามารถในการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพเมื่อเข้าสู่วัยเรียน

คำถามการวิจัย

1. โปรแกรมส่งเสริมความสามารถผู้ดูแลรุ่นปู่ย่าตายายในการจัดกิจกรรมการเล่นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาในเด็กวัยก่อนเรียนมีองค์ประกอบอะไรบ้าง
2. โปรแกรมส่งเสริมความสามารถผู้ดูแลรุ่นปู่ย่าตายายในการจัดกิจกรรมการเล่นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาในเด็กวัยก่อนเรียนมีความเป็นไปได้ที่จะใช้สำหรับผู้ดูแลรุ่นปู่ย่าตายายหรือไม่

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อพัฒนาและทดสอบความเป็นไปได้ของโปรแกรมส่งเสริมความสามารถผู้ดูแลรุ่นปู่ย่าตายายในการจัดกิจกรรมการเล่นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาในเด็กวัยก่อนเรียน

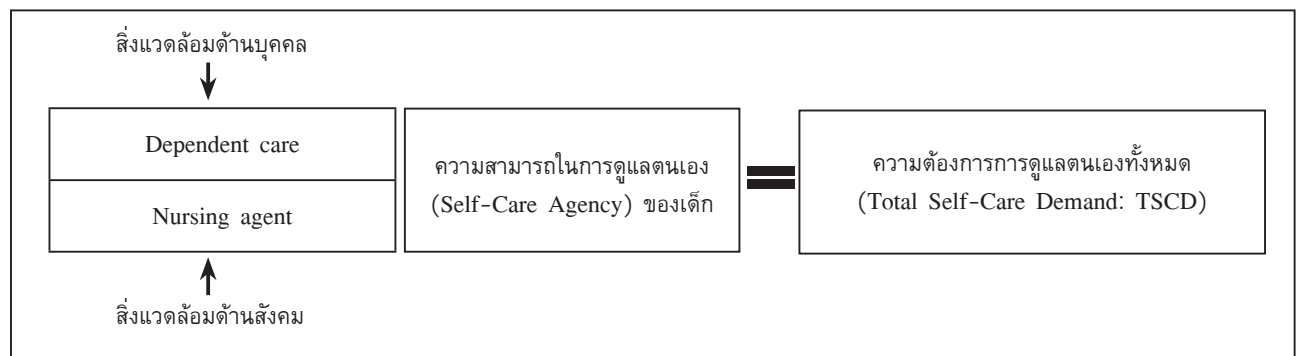
รูปแบบการศึกษา

กรอบแนวคิดการวิจัย

การพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความสามารถของ ผู้ดูแลรุ่นปู่ย่าตายายในการจัดกิจกรรมการเล่นเพื่อส่งเสริม พัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาในเด็กวัย ก่อนเรียน ผู้วิจัยประยุกต์ใช้ทฤษฎีการดูแลตนเองของ Orem²³ แนวคิดความสามารถในการปฏิบัติเพื่อการดูแลบุคคลที่ ต้องพึ่งพา และระบบการพยาบาลแบบสนับสนุนและให้ความรู้ หลักการสำคัญจากทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget)⁴ ในการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านกิจกรรม การเล่นที่เหมาะสมกับระดับวุฒิภาวะ (maturation) ของเด็ก⁴ ร่วมกับการทบทวนหลักฐานเชิงประจักษ์ที่เกี่ยวข้องมาเป็น แนวทางในการพัฒนาโปรแกรม ดังนี้

การดูแลตนเอง (self-care) เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้น โดยความสมัครใจ เป็นการกระทำอย่างจงใจ และเรียนรู้ได้จาก การมีปฏิสัมพันธ์และการสื่อสารกับบุคคลอื่นโดยมีเป้าหมาย เพื่อความสมบูรณ์ในโครงสร้างและหน้าที่การทำงานของ ร่างกายรวมทั้งพัฒนาการของมนุษย์ Orem²³ กล่าวถึงการดูแล ตัวเอง (self-care) ไว้ว่า “วิธีการกำหนดและการสนองความต้องการในการดูแลตนเองนั้นไม่ได้เกิดขึ้นมาแต่กำเนิด” การดูแลตนเอง ประกอบด้วยชุดของการเรียนรู้ พฤติกรรม และทัศนคติที่ได้รับอิทธิพลจากสังคมและสิ่งแวดล้อม โดย ความสามารถในการดูแลตนเอง (self-care agency: SCA) ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาอย่างต่อเนื่องมาจากสิ่งแวดล้อม ส่วนบุคคล (personal environment) และสังคม (community environment) สิ่งแวดล้อมส่วนบุคคล หมายถึง สมาชิก ครอบครัว ซึ่งได้ช่วยเหลือสนับสนุนแหล่งประโยชน์ เช่น ความรู้ ความเชื่อและทักษะต่าง ๆ ในขณะที่สิ่งแวดล้อม ด้านสังคม ประกอบด้วย บุคลากร ทรัพยากร ความรู้ทาง วิทยาศาสตร์และสุขภาพครอบครัวเป็นหน่วยพื้นฐานของ

สังคมและเป็นแหล่งการเรียนรู้แห่งแรกของสมาชิกในครอบครัว ในกรณีของครอบครัวข้ามรุ่น ปู่ย่าตายายจะเป็นผู้ดูแลสุขภาพ ของบุตรหลานซึ่งเป็นบุคคลที่ต้องพึ่งพา ดังนั้นความรู้และ ความเชื่อด้านสุขภาพของปู่ย่าตายายจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ต่อประสิทธิภาพของการดูแล สภาวะสมดุลของการดูแลตนเอง เกิดขึ้นเมื่อความต้องการการดูแลตนเองทั้งหมด (total self-care demand: TSCD) มีความพอดีกับความสามารถในการ ดูแลตนเอง (self-care agency: SCA) เมื่อความต้องการ การดูแลตนเองมากเกินไปความสามารถในการดูแลตนเอง จะทำให้เกิดภาวะพร่องในการดูแลตนเอง (self-care deficit) ในกรณีของเด็กซึ่งเป็นบุคคลที่ต้องพึ่งพา ความสามารถในการ ดูแลตนเองมีไม่เพียงพอต่อความต้องการในการดูแล ตนเองทั้งหมด จึงเกิดความพร่องในการดูแลตนเอง การดูแล สมาชิกในความอุปการะของครอบครัวซึ่งเป็นบุคคลที่ต้อง พึ่งพา (dependent care agency) จึงได้เข้ามาช่วยเหลือ ทดแทนเพื่อจะช่วยให้เด็กมีความสามารถในการดูแลตนเอง และมีพัฒนาการที่เหมาะสมตามวัยได้ ทั้งนี้เมื่อการดูแลสมาชิก ในความอุปการะของครอบครัว (dependent care agency) ไม่ได้ผล หรือไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะช่วยเด็กให้เกิด ความสามารถในการดูแลตนเองและมีพัฒนาการที่เหมาะสม ตามวัยได้ ตัวแทนการดูแลทางการแพทย์ (nursing agency) ที่เป็นสิ่งแวดล้อมด้านสังคมจึงได้เข้ามาช่วยเหลือด้วยระบบ การพยาบาลแบบสนับสนุนและให้ความรู้ (educative supportive nursing system) ประกอบด้วย การสอน ชี้แนะ สนับสนุน และปรับสิ่งแวดล้อม เพื่อให้การดูแลสมาชิกในความอุปการะ ของครอบครัวซึ่งเป็นบุคคลที่ต้องพึ่งพา (dependent care agency) มีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะช่วยเด็กให้มีความสามารถ ในการดูแลตนเองและมีพัฒนาการที่เหมาะสมต่อไปได้ ดังภาพ 1

ภาพ 1 การส่งเสริมความสามารถในการดูแลบุคคลที่ต้องพึ่งพา

แนวคิดความสามารถในการปฏิบัติเพื่อการดูแลบุคคลที่ต้องพึ่งพา (capability for dependent self-care operation) และระบบการพยาบาลแบบสนับสนุนและให้ความรู้ (educative supportive nursing system)²³ ได้นำมาใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมความสามารถของผู้ดูแลผู้ป่วยอายุน้อย ดังนี้ 1) การประเมินความสามารถของผู้ดูแลผู้ป่วยอายุน้อยในการจัดกิจกรรมการเล่นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญา ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ 1.1) ความสามารถในการคาดการณ์ เป็นความสามารถของผู้ดูแลในการประเมินพัฒนาการ วิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาอุปสรรคในการส่งเสริมพัฒนาการที่ผ่านมา มีความรู้ ความเข้าใจในปัญหาและความต้องการของเด็ก 1.2) ความสามารถในการตัดสินใจปรับเปลี่ยน เป็นความสามารถของผู้ดูแลในการคิดตัดสินใจเลือกชนิดและวิธีการเล่นที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและความสนใจของเด็ก 1.3) ความสามารถในการลงมือปฏิบัติ เป็นความสามารถของผู้ดูแลในการตั้งเป้าหมาย วางแผนและจัดกิจกรรมการเล่นที่สอดคล้องกับพัฒนาการและความสนใจของเด็กเพื่อส่งเสริมพัฒนาการกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญา ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และ 2) การพยาบาลแบบสนับสนุนและให้ความรู้ ประกอบด้วย การสอน การชี้แนะ การสนับสนุน และการสร้างสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ผู้ดูแลเกิดความสามารถในการส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 2 ระยะ คือ ระยะพิจารณาและตัดสินใจไปสู่การกระทำ และระยะลงมือปฏิบัติและประเมินผล

หลักการสำคัญจากทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ในการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านกิจกรรมการเล่นที่เหมาะสมกับระดับวุฒิภาวะ (maturation) ของเด็ก⁴ ถูกนำมาใช้ออกแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับระดับพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญา ตามแนวทางการประเมินพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาในคู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (Developmental Surveillance and Promotion Manual: DSPM)²⁴

การทบทวนหลักฐานเชิงประจักษ์ ประเมินคุณค่าของหลักฐานเชิงประจักษ์ ทำให้ได้รูปแบบของกิจกรรมเล่นที่ส่งผลต่อพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญา 4 รูปแบบ ประกอบด้วย 1) กิจกรรมกระตุ้นการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็ก (fine motor activities)⁵⁻¹⁵ 2) กิจกรรมกระตุ้นการรับรู้สัมผัส (sensory activities)^{7,8,11} 3) กิจกรรมส่งเสริมความมั่นคงของร่างกาย (body stability)¹⁰ และ 4) กิจกรรมส่งเสริมสหสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา (eye-hand coordination)^{8,10,11} ตามแนวทางการพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาในคู่มือ

เฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (Developmental Surveillance and Promotion Manual: DSPM)²⁴

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความสามารถผู้ดูแลผู้ป่วยอายุน้อยในการจัดกิจกรรมการเล่น ประกอบด้วย 2 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 การพัฒนาโปรแกรม ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. การทบทวนและวิเคราะห์องค์ความรู้จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ปัญหาพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญา และความสามารถในการส่งเสริมพัฒนาการของผู้ดูแลผู้ป่วยอายุน้อย

2. การสืบค้นและการประเมินคุณค่าของหลักฐานเชิงประจักษ์ มีรายละเอียด ดังนี้

2.1 กำหนดคำสำคัญในการสืบค้น โดยใช้ PICO ในการสืบค้นงานวิจัยทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ได้แก่ P: ผู้ดูแลผู้ป่วยอายุน้อย (grandparent), เด็กวัยก่อนเรียน (pre-school child), I: โปรแกรมพัฒนาความสามารถ, การเล่น (play) C: การส่งเสริมพัฒนาการปกติ (well-baby clinic delivery), O: พัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญา (fine motor)

2.2 กำหนดฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์และแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการสืบค้นทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ได้แก่ Google Scholar, ThaiLIS, Thaijo, PubMed, Sripatum Chonburi Journal และสืบค้นด้วยมือจากห้องสมุด โดยสืบค้นระหว่างปี พ.ศ. 2555-2564 (ค.ศ.2012-2021) ในขั้นตอนนี้ สืบค้นได้ทั้งหมด 31 เรื่อง

2.3 วิเคราะห์หลักฐานเชิงประจักษ์ โดยการกำหนดเกณฑ์การประเมินระดับคุณค่าของหลักฐานเชิงประจักษ์ เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาโปรแกรมตามหลักเกณฑ์ของสถาบัน Joanna Briggs²⁵ ซึ่งจากการทบทวนหลักฐานเชิงประจักษ์อย่างเป็นระบบ พบว่า มีหลักฐานเชิงประจักษ์จำนวน 14 เรื่อง^{2,5-14,26,27} ที่มีความเป็นไปได้ที่จะนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย หลักฐานระดับ 1b จำนวน 1 เรื่อง¹⁴ หลักฐานระดับ 2b จำนวน 1 เรื่อง¹³ หลักฐานระดับ 2c จำนวน 1 เรื่อง² หลักฐานระดับ 2d จำนวน 10 เรื่อง^{5-9,11-12,26,27} และหลักฐานระดับ 4 จำนวน 1 เรื่อง¹⁰ ซึ่งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการเล่นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาเด็กวัยก่อนเรียน

จำนวน 10 เรื่อง^{5-9,11-14} และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความสามารถผู้ดูแล จำนวน 4 เรื่อง^{2,10,27,28}

2.4 นำองค์ความรู้มาบูรณาการกับกระบวนการส่งเสริมความสามารถของบุคคลที่พึ่งพา หลักการส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญา เพื่อออกแบบโปรแกรมส่งเสริมความสามารถผู้ดูแลรุ่นปู่ย่าตายายในการจัดกิจกรรมการเล่น โดยนำความรู้จาก 1) ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget)⁴ 2) ผลการทบทวนหลักฐานเชิงประจักษ์ และ 3) ทฤษฎีการดูแลตนเอง (theory of self-care)²³

3. การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของโปรแกรม โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน โดยใช้แบบประเมินที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิใช้ประเมินความตรงเชิงเนื้อหาของโปรแกรมส่งเสริมผู้ดูแลในการจัดกิจกรรมการเล่นสำหรับผู้ดูแลรุ่นปู่ย่าตายาย ประกอบด้วย 1) แบบประเมินความตรงเชิงเนื้อหาของโปรแกรมส่งเสริมผู้ดูแลในการจัดกิจกรรมการเล่น 2) แบบประเมินความตรงเชิงเนื้อหาของโปรแกรมส่งเสริมความรู้และใบงานประกอบการทำกิจกรรมของโปรแกรมส่งเสริมความสามารถผู้ดูแลในการจัดกิจกรรมการเล่น และ 3) แบบประเมินความตรงเชิงเนื้อหาของแบบบันทึกการติดตามการลงมือปฏิบัติกิจกรรมและการประเมินผลของผู้ดูแลทางโทรศัพท์ โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาและให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับความชัดเจน ความถูกต้อง และความสอดคล้องของเครื่องมือวิจัยในการนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการทดลองแบบประเมินที่ให้คะแนนความคิดเห็นพร้อมทั้งการให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ระยะที่ 2 การประเมินความเป็นไปได้ของโปรแกรมส่งเสริมความสามารถผู้ดูแลรุ่นปู่ย่าตายายในการจัดกิจกรรมการเล่นต่อความสามารถของผู้สูงอายุในการจัดกิจกรรมการเล่นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการ และพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาของเด็กวัยก่อนเรียน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ สมาชิกครอบครัวรุ่นปู่ย่าตายายที่ทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลเด็กวัยก่อนเรียนในจังหวัดสงขลา

กลุ่มตัวอย่าง คือ สมาชิกครอบครัวรุ่นปู่ย่าตายายที่ทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลเด็กวัยก่อนเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียน หรือศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในจังหวัดสงขลา คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) ตามคุณสมบัติของเกณฑ์ที่กำหนด

เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง คือ 1) รับผิดชอบหลักในการดูแลเด็กวัยก่อนเรียนเกี่ยวกับการรับประทานอาหาร

อาหาร การรับ-ส่งเด็ก การเข้านอน ตั้งแต่เด็กตื่นนอนจนถึงเวลาเข้านอน 2) มีความสัมพันธ์เป็นปู่ ย่า ตา ยายของเด็ก 3) ไม่เป็นผู้รับจ้างดูแลเด็กที่มีค่าตอบแทนประจำ 4) ไม่มีความเสี่ยงของภาวะสมองเสื่อมในผู้ดูแลอายุ 60 ปีขึ้นไป โดยผ่านการคัดกรองด้วยแบบประเมินสมรรถภาพสมองเบื้องต้นฉบับภาษาไทย (Mini-Mental State Examination: MMSE) จากผู้วิจัย 5) สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ทุกครั้ง 6) สามารถสื่อสารด้วยการพูด อ่าน เขียนภาษาไทยได้ และ 7) เด็กที่ดูแลมีอายุระหว่าง 3 ปี - 5 ปี 11 เดือน 29 วัน และไม่มีประวัติได้รับการวินิจฉัยว่ามีภาวะบกพร่องทางสติปัญญา (intellectual disabilities) บกพร่องด้านการเรียนรู้ (learning disorder) มีปัญหาสมาธิสั้น (attention deficit hyperactivity disorder) หรือมีปัญหาพัฒนาการล่าช้าอย่างรุนแรง (severe delayed development)

จริยธรรมในการวิจัย

งานวิจัยนี้ได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สาขาสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (รหัสรับรอง PSU IRB 2022-St-Nur-038 (Internal) ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2565 ถึง 13 ธันวาคม 2567 ผู้วิจัยได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย และการพิทักษ์สิทธิให้แก่กลุ่มตัวอย่างทุกรายก่อนเก็บข้อมูล กลุ่มตัวอย่างมีสิทธิ์ตอบรับหรือปฏิเสธการเข้าร่วมการวิจัยได้ตลอดเวลา พร้อมลงนามยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษร ข้อมูลทั้งหมดจะถูกนำเสนอในภาพรวม ไม่มีการระบุชื่อ สถานศึกษา และข้อมูลจะถูกทำลายหลังเผยแพร่ผลงานวิจัยภายใน 2 ปี

เครื่องมือในการวิจัย

1. โปรแกรมส่งเสริมความสามารถผู้ดูแลรุ่นปู่ย่าตายายในการจัดกิจกรรมการเล่น เพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาในเด็กวัยก่อนเรียน ประกอบด้วย (1) แผนการดำเนินกิจกรรม 4 ขั้นตอน ซึ่งผู้วิจัยได้นำแนวความคิดความสามารถในการปฏิบัติเพื่อการดูแลบุคคลที่ต้องพึ่งพาในทฤษฎีการดูแลตนเอง²³ มาเป็นแนวทางในการออกแบบขั้นตอนของกิจกรรม ประกอบด้วย 1) การประเมินความสามารถผู้ดูแลรุ่นปู่ย่าตายายในการจัดกิจกรรมการเล่น เพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาในเด็กวัยก่อนเรียน จากนั้นทำการพัฒนาความสามารถในระยะที่ 1 ระยะพิจารณาและตัดสินใจไปสู่การกระทำโดย 2) การให้ความรู้ชี้แนะ สนับสนุนและสร้างสิ่งแวดล้อม จากนั้นทำการพัฒนาความสามารถในระยะที่ 2 ระยะการปฏิบัติและประเมินผล

โดย 3) การติดตาม ซึ่งจะทำให้ทราบถึงปัญหาอุปสรรค และสนับสนุนให้ผู้ดูแลปฏิบัติตามกิจกรรมการเล่นตามแผน รวมถึงชี้แนะวิธีการแก้ไขปัญหาอุปสรรค พร้อมทั้งให้กำลังใจในการทำกิจกรรมต่อไป และ 4) การประเมินผล โดยมีรายละเอียดดังนี้

- 1) การประเมินความสามารถของผู้ดูแลในการจัดกิจกรรมการเล่น โดยใช้แบบสอบถามการส่งเสริมพัฒนาการของผู้ดูแลครอบครัวข้ามรุ่น
- 2) การให้ความรู้ ชี้แนะ สนับสนุนและสร้างสิ่งแวดล้อม เพื่อพัฒนาความสามารถในการคาดการณ์ ประกอบด้วย 2.1) การให้ความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อเล็กและสติปัญญาของเด็กวัยก่อนเรียน ปัจจัยที่มีผลต่อพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อเล็กและสติปัญญา แนวทางการส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อเล็กและสติปัญญา และการจัดกิจกรรมการเล่นที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อเล็กและสติปัญญา 2.2) การสาธิตการประเมินพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อเล็กและสติปัญญา พัฒนาความสามารถในการปรับเปลี่ยน 2.3) การให้คำปรึกษาเกี่ยวกับชนิดการเล่นและวิธีการเสริมประสิทธิภาพการเล่นที่สอดคล้องกับช่วงวัย รวมทั้งให้กำลังใจและสนับสนุนอุปกรณ์ในการจัดกิจกรรมการเล่น และ 2.4) การแนะนำวิธีการเล่นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อเล็กและสติปัญญา และพัฒนาความสามารถในการลงมือปฏิบัติ 3) การติดตาม โดยผู้วิจัยโทรศัพท์สอบถามติดตามผล เพื่อสนับสนุนให้ผู้ดูแลปฏิบัติตามกิจกรรมการเล่นตามแผน และชี้แนะวิธีการแก้ไขปัญหาอุปสรรค พร้อมทั้งให้กำลังใจในการทำกิจกรรมต่อไป และ 4) การประเมินผลความสามารถของผู้ดูแลในการจัดกิจกรรมการเล่น โดยใช้แบบสอบถามความสามารถในการส่งเสริมพัฒนาการของผู้ดูแลครอบครัวข้ามรุ่นหลังได้รับโปรแกรม (2) ใบความรู้และใบงานประกอบการทำกิจกรรมของโปรแกรมส่งเสริมความสามารถผู้ดูแลในการจัดกิจกรรมการเล่นที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 1) ใบความรู้ในหัวข้อต่าง ๆ ได้แก่ 1.1) ความสำคัญพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อเล็กและสติปัญญา 1.2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อเล็กและสติปัญญาในเด็กวัยก่อนเรียน 1.3) แนวทางส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อเล็กและสติปัญญา 1.4) กิจกรรมการเล่นที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อเล็กและสติปัญญาตามช่วงอายุ และ 2) ใบงานในกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ 2.1) การบันทึกการประเมินสถานการณ์และปัญหาอุปสรรคในการจัดกิจกรรมการเล่นก่อนเข้าร่วมโปรแกรม 2.2) การวางแผนการจัดกิจกรรมการเล่นและวิธีการตรวจสอบผลการปฏิบัติ และ 2.3) การบันทึกการปฏิบัติส่งเสริมพัฒนาการด้าน

กล้ามเนื้อเล็กและสติปัญญาและการจัดการปัญหาอุปสรรค

2. แบบสอบถามความสามารถในการส่งเสริมพัฒนาการของผู้ดูแลครอบครัวข้ามรุ่น พัฒนาโดยผู้วิจัยตามแนวคิดความสามารถในการปฏิบัติเพื่อการดูแลบุคคลที่ต้องพึ่งพา (capability for dependent self-care operation) ในทฤษฎีการดูแลตนเอง²³ ประกอบด้วย การคิดพิจารณาและตัดสินใจจัดกิจกรรมการเล่น จำนวน 10 ข้อ และการลงมือจัดกิจกรรมการเล่นและการประเมินผลจำนวน 15 ข้อ รวมทั้งหมดจำนวน 25 ข้อ แบบสอบถามได้ผ่านตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน มีค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหา (content validity index: CVI) เท่ากับ .92 และนำไปหาค่าความสอดคล้องภายในโดยใช้การคำนวณหาสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) กับผู้ดูแลเด็กวัยก่อนเรียน จำนวน 20 ราย ได้เท่ากับ .94

ลักษณะคำตอบเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ ตามแบบของลิเคิร์ต (Likert scale) คะแนนรวมใช้หลักการจัดคะแนนแบบอิงเกณฑ์ โดยการกำหนดเกณฑ์จากการคำนวณค่าอันตรภาคชั้น คะแนนรวมทั้งหมดอยู่ในช่วง 25-100 คะแนน คะแนนรวมมาก หมายถึง มีความสามารถในการส่งเสริมพัฒนาการอยู่ในระดับมาก การแปลผลคะแนนความสามารถในการส่งเสริมพัฒนาการ มี 5 ระดับ ดังนี้

คะแนน 25.00-40.00	เท่ากับ	ระดับน้อยที่สุด
คะแนน 40.01-55.00	เท่ากับ	ระดับน้อย
คะแนน 55.01-70.00	เท่ากับ	ระดับปานกลาง
คะแนน 70.01-85.00	เท่ากับ	ระดับมาก
คะแนน 85.01-100.00	เท่ากับ	ระดับมากที่สุด

3. แบบประเมินพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อเล็กและสติปัญญา (fine motor: FM) ของเด็กวัยก่อนเรียนตามคู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (Developmental Surveillance and Promotion manual: DSPM)²⁴ พัฒนาโดยสถาบันพัฒนาอนามัยเด็กแห่งชาติ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข เป็นเครื่องมือคัดกรองมาตรฐาน ประกอบด้วยแบบประเมินพัฒนาการ 5 ด้าน คือ 1) ด้านพัฒนาการด้านการเคลื่อนไหว (gross motor: GM) 2) ด้านพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อเล็กและสติปัญญา (fine motor: FM) 3) พัฒนาการด้านเข้าใจภาษา (receptive language: RL) 4) พัฒนาการด้านการใช้ภาษา (expressive language EL) และ 5) พัฒนาการด้านการช่วยเหลือตนเองและสังคม (personal and social: PS) ผลการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือ

พบว่า ข้อประเมินส่วนใหญ่มีค่าความเที่ยงตรง (index of item objective congruence: IOC) มากกว่า .50 มีค่าความเชื่อมั่นจากการสังเกตมากกว่า .80 มีค่าความไว (sensitivity) ร้อยละ 96.04 และมีค่าความจำเพาะ (specification) ร้อยละ 64.67²⁸ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้เฉพาะแบบประเมินด้านพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อเล็กและสติปัญญา (fine motor: FM) ในการประเมินพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อเล็กและสติปัญญาตามช่วงอายุของเด็กวัยก่อนเรียน ใน 3 กลุ่มวัย คือ 30 42 และ 60 เดือน เกณฑ์การประเมินคือจะต้องผ่านทุกข้อในแต่ละกลุ่มวัย โดย 1) กลุ่มวัย 30 เดือน ทดสอบ 2 ข้อ 2) กลุ่มวัย 42 เดือนทดสอบ 3 ข้อ และกลุ่มวัย 60 เดือนทดสอบ 2 ข้อ การแปลผลคือ 1) พัฒนาการสมวัย หากผ่านการตรวจคัดกรองพัฒนาการครั้งแรกในทุกข้อประเมิน 2) พัฒนาการสงสัยล่าช้าหากไม่ผ่านข้อใดข้อหนึ่งในช่วงอายุที่มีข้อประเมิน 2 หรือ 3 ข้อ ในการตรวจคัดกรองพัฒนาการครั้งแรก และ 3) พัฒนาการล่าช้า หากไม่ผ่านข้อใดข้อหนึ่งในช่วงอายุที่มีข้อประเมิน 2 หรือ 3 ข้อ ในการตรวจคัดกรองพัฒนาการครั้งแรกและครั้งที่ 2 โดยครั้งที่ 2 ห่างจากครั้งแรก 30 วัน จากนั้นผู้วิจัยทำการหาค่าความเที่ยง (reliability) ของแบบประเมินด้วยการทดสอบซ้ำ (test-retest reliability) ในเด็กวัยก่อนเรียนทั้ง 3 กลุ่มวัยจำนวน 10 คน ห่างกันเป็นระยะเวลา 2 สัปดาห์ ได้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (correlation coefficient) = .95

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองในระยะเวลา 2 การประเมินความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ ระหว่างวันที่ 16-28 มกราคม 2566 ภายหลังได้รับหนังสือจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สาขาสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์แล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. ทำหนังสือแจ้งนายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองกำแพงเพชร อำเภอรอดภูมิ เพื่อขออนุญาตทำวิจัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตำบลกำแพงเพชร

2. หลังได้รับอนุญาตจากเทศบาล ผู้วิจัยพบหัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลเมืองกำแพงเพชร เพื่อชี้แจงแผนการวิจัยและเกณฑ์คุณสมบัติกลุ่มตัวอย่าง หัวหน้าศูนย์ฯ ทำการประชาสัมพันธ์ และคัดเลือกอาสาสมัครที่มีคุณสมบัติสอดคล้องกับกลุ่มตัวอย่าง

3. ผู้วิจัยเข้าพบกลุ่มตัวอย่างจำนวน 6 คน ที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก พร้อมชี้แจงแผนการวิจัยและขอความร่วมมือในการเข้าร่วมการวิจัย ตามความสมัครใจ

4. ผู้วิจัยดำเนินการตามโปรแกรมเป็นระยะเวลา 2 สัปดาห์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1) สัปดาห์ที่ 1 วันที่ 1) ผู้วิจัยประเมินความสามารถในการส่งเสริมพัฒนาการของกลุ่มตัวอย่างและประเมินพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อเล็กและสติปัญญาของเด็กที่อยู่ในการดูแล พร้อมบันทึกผลก่อนเข้าร่วมโปรแกรมด้วยตนเอง โดย 1) คำนวณอายุเด็ก จาก วัน เดือน ปี ที่ประเมินเป็นตัวตั้ง ลบด้วยวัน เดือน ปี เกิดของเด็ก ถ้าวันตัวตั้งจำนวนน้อยกว่าให้ยืมที่เดือนมาได้ 1 เดือน (30 วัน) ถ้าตัวตั้งเดือนน้อยกว่าตัวลบให้ยืมที่ 1 ปี (12 เดือน) 2) เลือกข้อทักษะกล้ามเนื้อเล็กและสติปัญญาตามคู่มือ DSPM ให้ตรงกับอายุที่คำนวณได้ จากนั้นทำการเตรียมอุปกรณ์ในการคัดกรองของ DSPM และทำการประเมินพัฒนาการ แปลผลพัฒนาการและแจ้งข้อมูลผลการประเมินพัฒนาการแก่ผู้ดูแล

ขั้นตอนที่ 2) ระยะพิจารณาและตัดสินใจไปสู่การกระทำ โดยการจัดกิจกรรมให้ความรู้แก่กลุ่มตัวอย่างเป็นรายกลุ่มที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ประกอบด้วย การประเมินและวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาอุปสรรคในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่ผ่านมา การให้ความรู้เกี่ยวกับความหมายและความสำคัญของพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อเล็กและสติปัญญา ปัจจัยที่มีผลต่อพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อเล็กและสติปัญญาในเด็กวัยก่อนเรียน จากนั้นผู้วิจัยสาธิตการประเมินพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อเล็กและสติปัญญาเป็นกลุ่มย่อยตามช่วงอายุของเด็กในการดูแล โดยให้กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ชักถามข้อสงสัย และฝึกประเมินพัฒนาการในข้อทดสอบที่ตรงกับช่วงอายุของเด็กที่วัยก่อนเรียนอยู่ในความดูแลใช้เวลาประมาณ 2 ชั่วโมง วันที่ 2) ผู้วิจัยจัดกิจกรรมกลุ่มย่อย ประกอบด้วย การชี้แนะและเสนอแนวทางการจัดกิจกรรมการเล่นตามช่วงอายุที่สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็ก โดยใช้ผลการประเมินพัฒนาการ มาชี้แนะจุดที่ต้องเพิ่มความสามารถให้แก่เด็กเป็นรายบุคคล ผ่านกิจกรรมการเล่นที่ผ่านการคัดเลือกโดยมีหลักฐานเชิงประจักษ์สนับสนุน (เช่น เด็กบางคนไม่สามารถเลียนแบบการวาดรูปร่างวงกลมได้ และสังเกตเห็นว่า มือของเด็กที่ใช้จับดินสอเพื่อวาดรูปร่างวงกลมไม่แข็งแรงพอ ผู้วิจัยเสนอแนะ กิจกรรมการเล่นที่เพิ่มการใช้กล้ามเนื้อเล็ก ได้แก่ การปั้น การระบายสีภาพ การวาดภาพตามจินตนาการ หรือเด็กบางคนที่ยกทรงเรขาคณิตไม่ได้ ผู้วิจัยเสนอแนะให้จัดกิจกรรมการเล่น การระบายสีรูปทรงเรขาคณิต การวาดรูปทรงเรขาคณิตด้วยสีที่หลากหลายน เพื่อส่งเสริมการทำงานที่ประสานกันระหว่างมือกับตา เป็นต้น)

จากนั้นให้กลุ่มตัวอย่างตั้งเป้าหมายการวางแผนการเล่นและออกแบบแผนการจัดกิจกรรมการเล่นจำนวน 3 ครั้ง ให้แก่เด็กวัยก่อนเรียนที่อยู่ในความดูแล โดยให้ใช้เวลาในการเล่น 30 นาทีต่อครั้ง และมอบใบความรู้และใบงานในการทบทวนและบันทึก สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่มีปัญหาในการเขียน ผู้วิจัยได้เขียนข้อความลงในใบงานให้ตามคำบอก จากนั้นผู้วิจัยได้มอบอุปกรณ์สนับสนุนการจัดกิจกรรมการเล่นและการประเมินพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อเล็กและสติปัญญาให้แก่ผู้ดูแลแต่ละคน

ขั้นตอนที่ 3) สัปดาห์ที่ 2 ระยะของการกระทำและประเมินผลของการกระทำ ในระยะนี้ใช้กระบวนการเรียนรู้มีส่วนร่วม เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างพิจารณาการจัดกิจกรรมการเล่นที่ผ่านมา การตั้งเป้าหมายที่สามารถปฏิบัติจริงได้ การสร้างความมั่นใจในการออกแบบ และปฏิบัติการจัดกิจกรรมการเล่น การชมเชยในการตัดสินใจ ให้กำลังใจและสร้างแรงจูงใจในการจัดกิจกรรมการเล่นอย่างต่อเนื่องเมื่อกลับไปที่บ้าน โดยให้กลุ่มตัวอย่างจัดกิจกรรมการเล่นให้แก่เด็กวัยก่อนเรียนที่บ้านตามแผนในใบงาน ผู้วิจัยโทรติดตามเพื่อสอบถามปัญหาอุปสรรค การแก้ไขปัญหาอุปสรรค และให้คำชี้แนะเพิ่มเติมตามความต้องการของกลุ่มตัวอย่างแต่ละราย

ขั้นตอนที่ 4) ผู้วิจัยเข้าพบกลุ่มตัวอย่าง ทำการประเมินความสามารถในการส่งเสริมพัฒนาการและทดสอบพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อเล็กและสติปัญญาเด็กวัยก่อนเรียน และบันทึกผลด้วยตนเองทันทีหลังเสร็จสิ้นการดำเนินการตามโปรแกรม

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลจากแบบประเมินความตรงเชิงเนื้อหาที่ได้จากการประเมินความชัดเจน ความถูกต้อง และความสอดคล้องของผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 ท่าน มาคำนวณหาค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหา (content validity index: CVI) และสรุปผลตลอดจนนำเสนอแนะ/ความคิดเห็นเพิ่มเติมมาใช้ในการปรับปรุงโปรแกรม

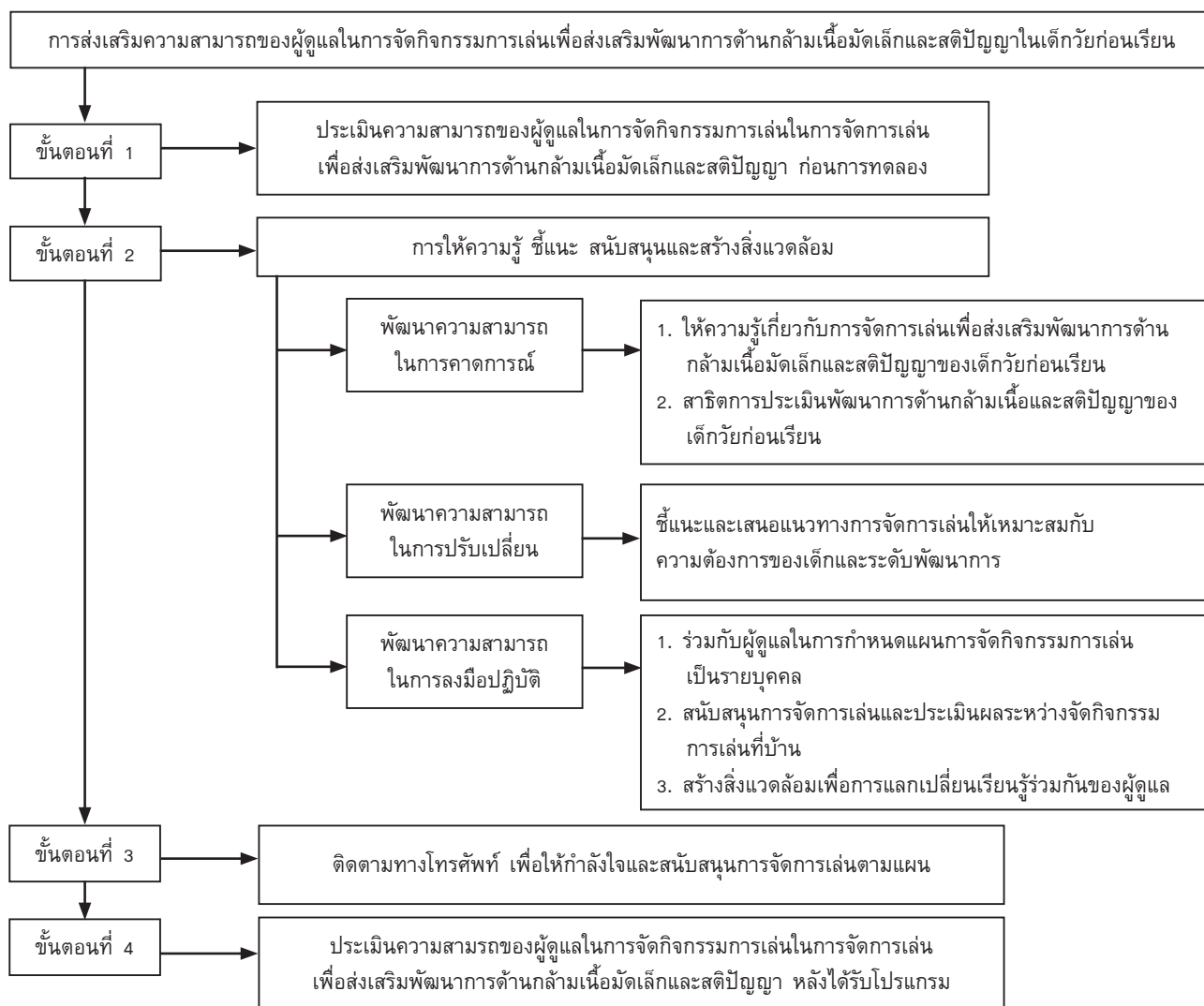
2. ข้อมูลที่ได้จากผลการประเมินด้วยแบบสอบถามความสามารถในการส่งเสริมพัฒนาการของผู้ดูแลครอบครัวข้ามรุ่น เพื่อตรวจสอบผลของการใช้โปรแกรม และผลการทดสอบพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อเล็กและสติปัญญาของเด็กวัยก่อนเรียนตามคู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ใช้การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์

ผลการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและทดสอบความเป็นไปได้ของโปรแกรมส่งเสริมความสามารถผู้ดูแลข้ามรุ่นในการจัดกิจกรรมการเล่น ผลการวิจัยสรุปได้ 2 ระยะ ดังนี้

1. ระยะการพัฒนาโปรแกรม มีรายละเอียดดังนี้

การบูรณาการองค์ความรู้ เพื่อพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความสามารถของผู้ดูแลข้ามรุ่นในการจัดกิจกรรมการเล่นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อเล็กและสติปัญญาในเด็กวัยก่อนเรียน ออกแบบโดยใช้แนวคิด/ทฤษฎี 3 แนวคิด มาบูรณาการร่วมกัน ได้แก่ 1) แนวทางในการพัฒนาความสามารถผู้ดูแลจากทฤษฎีการดูแลตนเอง²³ 2) นำหลักการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านการเล่นมากระตุ้นอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการเลื่อนขั้นของระดับพัฒนาการตามทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget)⁴ และ 3) กิจกรรมการเล่นจากผลการทบทวนหลักฐานเชิงประจักษ์ทำให้ได้โปรแกรมที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1) การประเมินความสามารถผู้ดูแล 2) การให้ความรู้ การชี้แนะ การสนับสนุนและสร้างสิ่งแวดล้อม เพื่อพัฒนาความสามารถในการคาดการณ์ ปรับเปลี่ยน และลงมือปฏิบัติและประเมินผล 3) การติดตาม และ 4) การประเมินผลความสามารถผู้ดูแลหลังได้รับโปรแกรม ดังภาพ 1

ภาพ 1 โปรแกรมส่งเสริมความสามารถของผู้ดูแลรุ่นปู่ย่าตายายในการจัดกิจกรรมการเล่น

การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของโปรแกรมส่งเสริมความสามารถผู้ดูแลรุ่นปู่ย่าตายายในการจัดกิจกรรมการเล่นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาในเด็กวัยก่อนเรียน พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 ท่าน เห็นด้วยกับความสอดคล้องของแผนการส่งเสริมผู้ดูแลในการจัดกิจกรรมการเล่นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาในเด็กวัยก่อนเรียน สำหรับการนำไปใช้กับผู้ดูแลรุ่นปู่ย่าตายาย คำนวณหาค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหา (CVI) = 1 และผู้ทรงคุณวุฒิเสนอแนะแบบติดตามทางโทรศัพท์ จำนวน 3 ข้อ ให้รวมเป็นข้อเดียวกัน เพราะค่อนข้างใช้เวลาในการสนทนา เสนอแนะการปรับกิจกรรมการเล่นในใบความรู้เรื่องกิจกรรมการเล่นที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาตามช่วงอายุ ให้ตัดกิจกรรมการเล่นที่เน้นพัฒนา

กล้ามเนื้อมัดใหญ่มากกว่ากล้ามเนื้อมัดเล็กออก เช่น การเล่นว่าว การเดินกะลา และการเล่นปากระเบื้องนม จึงทำให้กิจกรรมการเล่นรูปแบบที่ 3 กิจกรรมส่งเสริมความมั่นคงของร่างกาย (body stability) ต้องเอาออกจากรูปแบบกิจกรรมที่เสนอแนะให้แก่ผู้ดูแล นอกจากนี้ ผู้ทรงคุณวุฒิ ยังเสนอแนะให้มีการจัดทำใบงานและใบความรู้ให้น่าสนใจให้เข้าใจ โดยการใช้สัญลักษณ์ เช่น ตัวเลข และรูปภาพ เพิ่มเติม

2. ระยะเวลาประเมินความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ มีผลการทดลองใช้โปรแกรมส่งเสริมความสามารถผู้ดูแลรุ่นปู่ย่าตายายในการจัดกิจกรรมการเล่นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาในเด็กวัยก่อนเรียน

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ดูแลเด็กวัยก่อนเรียนรุ่นปู่ย่าตายาย จำนวน 6 คน เป็นเพศชายจำนวน 2 คน และเพศหญิง

จำนวน 4 คน มีอายุระหว่าง 49-74 ปี อายุน้อยกว่า 60 ปี จำนวน 3 คน อายุมากกว่า 60 ปี จำนวน 3 คน อายุเฉลี่ย 62.5 ปี สถานภาพสมรส จำนวน 3 คน และเป็นหม้าย จำนวน 3 คน ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวน 4 คน และไม่ได้อ่าน จำนวน 2 คน ส่วนใหญ่มีรายได้ครอบครัวไม่เพียงพอ จำนวน 5 คน เด็กวัยก่อนเรียนที่อยู่ในความดูแลของผู้ดูแลเป็นเพศชาย จำนวน 6 คน อายุระหว่าง 40-71 เดือน เฉลี่ย 56.83 เดือน ไม่มีโรคประจำตัว สถานภาพสมรสของพ่อแม่อยู่ด้วยกัน จำนวน 3 คน หย่าร้าง 2 คน และมารดาเสียชีวิต 1 คน ส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับผู้ป่วยดาวน์ จำนวน 4 คน ยังอยู่กับพ่อแม่ จำนวน 2 คน

ตาราง 1 ค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของผลการประเมินความสามารถในการส่งเสริมพัฒนาการของผู้ดูแลเด็กวัยก่อนเรียน (N = 6)

ความสามารถในการส่งเสริมพัฒนาการ	ก่อนทดลอง		หลังทดลอง	
	Median	IQR	Median	IQR
ระยะที่ 1 การคิดพิจารณาและตัดสินใจจัดกิจกรรมการเล่น	28.50	10	33.50	2.5
ระยะที่ 2 การลงมือจัดกิจกรรมการเล่นและการประเมินผล	44.50	9.5	53.50	5
รวม	73.00	19.5	87.00	4

จากการให้ข้อเสนอแนะของผู้ดูแลส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการมีโปรแกรมส่งเสริมความสามารถผู้ดูแลผู้ป่วยดาวน์ในการจัดกิจกรรมการเล่น ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาให้กับหลานได้ ทำให้ได้ความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาตามช่วงวัยของหลานได้รู้จักกิจกรรมการเล่นที่จะนำไปใช้ในการส่งเสริมพัฒนาการ และได้รู้วิธีการสังเกตและประเมินพัฒนาการ นอกจากนี้หลานยังรู้สึกสนุกสนานกับการใช้อุปกรณ์ที่ได้จากโปรแกรมไปเล่น อย่างไรก็ตามอุปกรณ์ เช่น กรรไกรปลายมน หลานบางรายได้นำไปเล่นไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ได้แก่ การนำไปตัดผมตนเอง ตัดขนตุ๊กตา ตัดใบไม้ดอกไม้ที่บ้าน ทำให้ผู้ดูแลรู้สึกกังวลและต้องตักเตือนสำหรับการจัดกิจกรรมกลุ่ม ควรจัดกิจกรรมในช่วงที่ผู้ดูแลว่างจากการประกอบอาชีพ เช่น พื้นที่ที่ทำเกษตรกรรมในช่วงเช้า จะสะดวกเข้าร่วมกิจกรรมในช่วงบ่าย และสถานที่ในการจัดกิจกรรม อาจใช้สถานที่ในห้องประชุมมากกว่าพื้นที่รับประทานอาหารของเด็กที่อยู่กลางศูนย์

ผลการประเมินความสามารถในการส่งเสริมพัฒนาการหลังการทดลองโปรแกรมเป็นระยะเวลา 2 สัปดาห์พบว่า หลังการทดลองใช้โปรแกรมคะแนนความสามารถในการส่งเสริมพัฒนาการของผู้ดูแลมากกว่าก่อนการทดลอง (MD = 87 IQR = 4) โดยความสามารถในระยะการลงมือจัดกิจกรรมการเล่นและการประเมินผลเพิ่มขึ้นมากที่สุด (MD = 53.50 IQR = 5) รองลงมา คือ ความสามารถในการคิดพิจารณาและตัดสินใจจัดกิจกรรมการเล่น (MD = 33.50 IQR = 2.5) ดังตาราง 1

พัฒนาเด็กเล็ก เพราะระหว่างการทำกิจกรรม เด็กถูกจากที่นอนจะส่งเสียงรบกวน อีกทั้งผู้ดูแลบางรายก็หันไปให้ความสนใจและพูดคุยกับหลานระหว่างทำกิจกรรม

ผลการทดสอบพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาของเด็กวัยก่อนเรียนตามคู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM)²⁴ พบว่า ก่อนทดลองเด็กมีพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาสงสัยล่าช้าจำนวน 5 ราย หลังผู้ดูแลเข้าร่วมกิจกรรมตามโปรแกรมพบว่าเด็กมีพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาดีขึ้นสงสัยล่าช้าเหลือเพียง 1 ราย ดังตาราง 2

ผลการทดสอบพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาของเด็กวัยก่อนเรียนตามคู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM)²⁴ พบว่า ก่อนทดลองใช้โปรแกรมเด็กมีพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาสงสัยล่าช้า จำนวน 5 ราย หลังผู้ดูแลเข้าร่วมกิจกรรมตามโปรแกรมพบว่า เด็กมีพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาดีขึ้น สงสัยล่าช้าเหลือเพียง 1 ราย ดังตาราง 2

ตาราง 2 จำนวนของผลการประเมินพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาก่อนและหลังการทดลอง (N = 6)

ผลการประเมินพัฒนาการ ด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญา	ก่อนทดลอง		หลังทดลอง	
	สมวัย	สงสัยล่าช้า	สมวัย	สงสัยล่าช้า
	จำนวน	จำนวน	จำนวน	จำนวน
	1	5	5	1

การอภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและทดสอบความเป็นไปได้ของโปรแกรมส่งเสริมความสามารถของ ผู้ดูแลรุ่นปู่ย่าตายายในการจัดกิจกรรมการเล่นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาในเด็กวัยก่อนเรียน สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. การพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความสามารถของ ผู้ดูแลรุ่นปู่ย่าตายายในการจัดกิจกรรมการเล่นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาในเด็กวัยก่อนเรียนที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น โดยใช้ทฤษฎีการดูแลตนเองของ Orem²³ ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget)⁴ และการทบทวนหลักฐานเชิงประจักษ์ที่เกี่ยวข้อง^{2,5-14,26,27} ทำให้โปรแกรมมีความเหมาะสมกับการนำไปใช้ส่งเสริมความสามารถผู้ดูแลในการจัดกิจกรรมการเล่นที่สอดคล้องกับความต้องการและระดับพัฒนาการของเด็กวัยก่อนเรียน กระบวนการพัฒนาความสามารถ ทั้ง 4 ขั้นตอน ช่วยให้ผู้ดูแลมีความสามารถในการคาดการณ์ พิจารณาสถานการณ์ ปัจจุบันของครอบครัว และพิจารณาปัญหาอุปสรรค หรือข้อจำกัดของตนเอง เพื่อลดปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการกระตุ้นพัฒนาการให้แก่เด็กอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาความสามารถในการปรับเปลี่ยนช่วยให้ผู้ดูแลสามารถตัดสินใจเลือกกิจกรรมการเล่นที่เหมาะสมกับระดับพัฒนาการความต้องการของเด็ก ตลอดจนความพร้อมของครอบครัว และการพัฒนาความสามารถในการลงมือจัดกิจกรรมการเล่นและการประเมินผล เป็นการสร้างประสบการณ์ให้แก่ผู้ดูแล ตั้งแต่การตั้งเป้าหมาย กำหนดแผนการจัดกิจกรรมการเล่นและการประเมินผล โดยมีผู้วิจัยช่วยให้การสนับสนุน ผู้ดูแลยังได้ประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมการเล่น โดยเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์ที่ได้จากท้องถิ่น หรือหาได้ตามท้องตลาด มาช่วยกระตุ้นกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาให้แก่เด็ก โดยมีผู้วิจัยติดตามให้กำลังใจและเป็นที่ปรึกษาระหว่างการจัดกิจกรรม นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้ผู้ดูแลได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การแก้ไขปัญหาอุปสรรคร่วมกัน ระหว่างจัดการเล่นที่บ้าน ซึ่งจะช่วยให้ผู้ดูแลได้ทบทวนและพิจารณาปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการเล่น

ให้เหมาะสมกับความต้องการ ระดับพัฒนาการ รวมถึงความชอบของเด็กที่อาจเปลี่ยนแปลงระหว่างทาง และผู้วิจัยยังสามารถให้ข้อเสนอแนะการจัดกิจกรรมการเล่นหรือวิธีการแก้ไขปัญหาให้แก่ผู้ดูแล ช่วยเพิ่มความเข้าใจ และสร้างกำลังใจให้แก่ผู้ดูแลได้เพิ่มขึ้นอีกด้วย

2. การประเมินความเป็นไปได้ของโปรแกรมส่งเสริมความสามารถของ ผู้ดูแลรุ่นปู่ย่าตายายในการจัดกิจกรรมการเล่นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาในเด็กวัยก่อนเรียน พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสนใจกิจกรรมและมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ ตลอด 2 สัปดาห์ สะท้อนให้เห็นถึงความน่าสนใจของกิจกรรม กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าสามารถนำไปใช้ในการส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาให้กับหลานได้ ทำให้ได้ความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาตามช่วงวัยของหลาน ได้รู้จักกิจกรรมการเล่นที่จะนำไปใช้ในการส่งเสริมพัฒนาการ และได้วิธีการสังเกตและประเมินพัฒนาการ นอกจากนี้ หลานยังรู้สึกสนุกสนานกับการใช้อุปกรณ์ที่ได้จากโปรแกรมไปเล่น อย่างไรก็ตามกลุ่มตัวอย่างบางคนมีความสามารถในการรับทราบข้อมูลที่แตกต่างกันจึงต้องเพิ่มระยะเวลาการสอน เพื่อให้ได้รับทราบข้อมูลและการปฏิบัติตัวที่ถูกต้องและมีประสิทธิภาพ การมอบความรู้และใบงานประกอบการทำกิจกรรมช่วยให้กลุ่มตัวอย่างได้ทบทวนความรู้และฝึกวางแผน ปรับเปลี่ยน และจัดกิจกรรมการเล่นได้ ทั้งนี้พบว่ากลุ่มตัวอย่างบางคนมีปัญหาในการมองเห็น ทำให้ไม่สะดวกในการอ่านและเขียน ดังนั้นสิ่งที่ควรคำนึงถึงในการจัดทำใบความรู้ และแบบบันทึกสำหรับผู้เลี้ยงดูที่เป็น ปู่ ย่า ตา ยาย คือขนาดของตัวอักษรการใช้ภาษา หรือรูปภาพที่มีความชัดเจนและมีขนาดที่เหมาะสมข้อความที่สั้นกระชับ สอดคล้องกับคำแนะนำจากผลการวิจัยของ Boonjeam, Thongthai and Puriso²⁹ ในการพัฒนา คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยสำหรับผู้เลี้ยงดูเด็ก ปู่ ย่า ตา ยาย การสาธิตการฝึกปฏิบัติการจัดกิจกรรมการเล่น ทำให้เห็นการปฏิบัติที่สมจริงสามารถมองเห็นภาพเมื่อต้องปฏิบัติจริง และการมอบอุปกรณ์ เช่น ดินสอสี สมุด

ระบายสี ตัวต่อภาพจากนิทาน และดินเบาเพื่อเป็นสื่อเสริมพัฒนาการด้านการกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาในเด็กวัยก่อนเรียนเมื่อกลับไปบ้าน การเปิดโอกาสให้ซักถามข้อสงสัยในขณะที่สาธิตการฝึกปฏิบัติและการติดตามผลการฝึกปฏิบัติ สามารถส่งเสริมการรับทราบข้อมูลที่ถูกต้องทั้งนี้ในสัปดาห์แรกกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยังไม่สามารถจัดกิจกรรมการเล่นได้ถูกต้อง เช่น การต่อภาพจากการเล่านิทาน ผู้วิจัยดำเนินการพัฒนาความสามารถในการลงมือปฏิบัติด้วยการนัดติดตามเพื่อเปิดโอกาสให้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ซักถามข้อสงสัยในการจัดกิจกรรมการเล่น การสะท้อนปัญหาที่พบและผู้วิจัยได้ให้คำแนะนำเพิ่มเติมส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างมีความสามารถในการจัดกิจกรรมการเล่นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาในเด็กวัยก่อนเรียนเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับทฤษฎีของ Orem²³ ที่กล่าวว่า การดูแลตนเองจะประสบผลสำเร็จได้บุคคลจะต้องมีความรู้ความเข้าใจ ตระหนักว่าสิ่งที่กระทำนั้นเหมาะสม มีประสิทธิภาพและมีผลลัพธ์ตามที่ต้องการ การติดตามทางโทรศัพท์ ทำให้มีการทบทวนความรู้ ความเข้าใจอย่างสม่ำเสมอ ทำให้โปรแกรมนี้มีความเป็นไปได้ในการดำเนินการจริง เพื่อส่งเสริมความสามารถของผู้ดูแลผู้ป่วยอายุน้อยในการจัดกิจกรรมการเล่นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาในเด็กวัยก่อนเรียน เนื่องจากผลการประเมินความสามารถในการส่งเสริมพัฒนาการของกลุ่มตัวอย่างเพิ่มขึ้นหลังการนำโปรแกรมไปทดลองใช้ และพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาของเด็กดีขึ้นมากกว่าก่อนนำโปรแกรมไปทดลองใช้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Nahuanil³⁰ ที่ศึกษาการพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาของเด็กปฐมวัยโดยใช้กิจกรรมการปั้นสร้างสรรค์ โรงเรียนบ้านเด็กวารินชำราบ อำเภовารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า พัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาของเด็กปฐมวัยโดยใช้กิจกรรมปั้นสร้างสรรค์ ทั้งโดยรวมและรายบุคคลภายหลังกิจกรรมมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนกิจกรรมปั้นสร้างสรรค์ ซึ่งสนับสนุนองค์ประกอบในโปรแกรมที่มีกิจกรรมการเล่นที่เพิ่มการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กและที่เป็นเชิงสร้างสรรค์ ได้แก่ การปั้น การระบายสีภาพ และการวาดภาพตามจินตนาการที่เหมาะสมและตรงกับความสนใจของเด็กเป็นรายบุคคล สอดคล้องกับผลการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบและการวิเคราะห์ห่อภิมาณเกี่ยวกับการพัฒนากล้ามเนื้อมัดเล็กในเด็กปฐมวัยในระดับนานาชาติ¹⁴ Hammond, et al.³¹ กล่าวว่ากิจกรรมการปั้น เป็นกิจกรรมที่เด็ก ๆ มีโอกาสใช้มือ

ขี้ บด บีบ ริดดิน ซึ่งจะช่วยให้เด็กพัฒนากล้ามเนื้อมัดเล็กและการประสานงานของมือและตา ตลอดจนสร้างประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้เด็กได้พัฒนากล้ามเนื้อมัดเล็กได้

ข้อจำกัดของการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ มีข้อจำกัด ดังนี้

1. การประเมินความเป็นไปได้ของโปรแกรมส่งเสริมความสามารถผู้ดูแลผู้ป่วยอายุน้อยในการจัดกิจกรรมการเล่นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาในเด็กวัยก่อนเรียน ไม่มีการประเมินความคุ้มค่า และประสิทธิภาพของโปรแกรม ซึ่งจะช่วยประกอบการวางแผน ตัดสินใจในการนำโปรแกรมไปใช้ตามแนวทางของโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นได้อย่างสอดคล้องกับบริบทและสภาวะการณ์ของสังคม ทั้งนี้ด้วยข้อจำกัดที่ผู้วิจัยมุ่งเน้นการประเมินความเป็นไปได้เฉพาะประสิทธิผลเบื้องต้นของโปรแกรม
2. อาจมีข้อจำกัดเรื่องการนำผลการวิจัยไปใช้เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างมีขนาดเล็กและไม่มีการกลุ่มควบคุม
3. การศึกษาในครั้งนี้ ทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ชนบทภาคใต้ ซึ่งมีบริบท ความพร้อม และวิถีการเลี้ยงดูเด็กอาจแตกต่างกับบริบทอื่น ที่ต้องคำนึงถึงก่อนการนำโปรแกรมไปใช้

สรุป

การพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความสามารถผู้ดูแลผู้ป่วยอายุน้อยในการจัดกิจกรรมการเล่นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาในเด็กวัยก่อนเรียน โดยประยุกต์ใช้ทฤษฎีการดูแลตนเองของโอเร็ม แนวคิดความสามารถในการปฏิบัติเพื่อการดูแลบุคคลที่ต้องพึ่งพาและระบบการพยาบาลแบบสนับสนุนและให้ความรู้ หลักการสำคัญจากทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ ร่วมกับการทบทวนหลักฐานเชิงประจักษ์ที่เกี่ยวข้อง พบว่าโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1) การประเมินความสามารถผู้ดูแล 2) การให้ความรู้ การชี้แนะ การสนับสนุน และสร้างสิ่งแวดล้อม 3) การติดตาม และ 4) การประเมินผลความสามารถผู้ดูแล โปรแกรมมีความตรงเชิงเนื้อหา การทดสอบความเป็นได้ของโปรแกรมในระยะเวลา 2 สัปดาห์ พบว่ากิจกรรมในโปรแกรมมีความน่าสนใจและสามารถเพิ่มความสามารถของผู้ดูแลผู้ป่วยอายุน้อยในการจัดกิจกรรมการเล่นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาในเด็กวัยก่อนเรียนได้

ข้อเสนอแนะและการนำไปใช้

ควรนำโปรแกรมส่งเสริมความสามารถผู้ดูแลรุ่นปู่ตาข่ายในการจัดกิจกรรมการเล่นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาในเด็กวัยก่อนเรียนไปศึกษาต่อในกลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดใหญ่ขึ้น มีกลุ่มควบคุมและคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างให้มี power analysis อย่างน้อยร้อยละ 80 และประเมินความสามารถผู้ดูแลรุ่นปู่ตาข่ายในการจัดกิจกรรมการเล่น และพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาในเด็กวัยก่อนเรียน ก่อนและหลังได้รับโปรแกรม เพื่อประเมินประสิทธิผลของโปรแกรมส่งเสริมความสามารถผู้ดูแลรุ่นปู่ตาข่าย ในการจัดกิจกรรมการเล่น เพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญาในเด็กวัยก่อนเรียน เพื่อให้โปรแกรมมีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

การมีส่วนร่วมในการเขียนบทความ

นักวิจัยทุกคนมีส่วนร่วมในการทำวิจัย และการเขียนบทความวิจัยรวมทั้งร่วมกันปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

การมีผลประโยชน์ทับซ้อน

ไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนใด ๆ ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ตรวจสอบเครื่องมือวิจัย พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะที่ช่วยในการพัฒนาโปรแกรมให้สามารถนำไปใช้ได้จริงกับกลุ่มตัวอย่าง ขอขอบพระคุณผู้ดูแลทุกท่านที่ให้ความร่วมมือเข้าร่วมกิจกรรมตลอดระยะเวลาการทดลองโปรแกรม ตลอดจนให้ข้อคิดเห็นในการพัฒนาโปรแกรมทำให้โครงการวิจัยดังกล่าวสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

1. National Institute of Child Health Development, Department of Health, Ministry of Public Health. The results of the analysis of early childhood development data [Internet]. Nonthaburi: National Institute of Child Health Development; 2022 [cited 2022 Aug 30]. Available from: https://nich.anamai.moph.go.th/th/kpr66/download?id=105559&mid=37540&mkey=m_document&lang=th&did=32022
2. Saithong A, Suksawat J, Sabaiying W. The effects of using an integrated guidance activities package to enhance child development enhancing behaviors of parents whose children are suspected to have delayed development at Tessaban 2 (Wat Payang) School in Chiang Rai province. *phdssj*. 2019; 9(3): 789-802. doi: 10.14456/phdssj.2019.56. Thai.

3. Equitable Education Fund. The latest survey results from the Department of Health Consistent with the research findings of the Office of Education, found that 1 in 4 preschool children had delayed development. Pointing out important questions for the new semester 2/2022 [Internet]. Bangkok: Equitable Education Fund; 2022 [cited 2022 Nov 1]. Available from: <https://www.eef.or.th/news-tsqp-011122>
4. Siriwannabut P. Developmental psychology. Bangkok: Chulalongkorn University Printing House; 2018. Thai.
5. Krachapngoen W. The learning experiences by using creative art activity sets with low relief to develop small muscles for early childhood in 1st kindergarten. *JETC*. 2019; 2(6): 171-80. Thai.
6. Manorat S, Palinthorn N, Koonmee J, et al. Promoting fine-motor development of preschool children by using creative arts activities [Internet]. Saraburi: Regional Health Promotion Center 4 2017 [cited 2020 Feb 8]. Available from: <http://203.157.71.115/knowledge/mapping/paper/view?id=275>
7. Wittayalapa K, Namwong S, Suknawatpong T, et al. Development of fine motor by using activities Making Thai desserts for kindergarten grade 1 children [master's thesis]. [Bangkok]: Suan Dusit Rajabhat University; 2016. 47 p.
8. Pakinamhang T, Nakhunsong T, Ekapim S. Basic mathematic skill development of early childhood student by using creative art activities out of classroom. *Sripatum Chonburi Journal*. 2015; 12(2): 171-81. Thai.
9. Wongmanee A. The effects of molding activities on fine motor skills of preschool children. *Sripatum Chonburi Journal*. 2012; 8(4): 94-100. Thai.
10. Potipatsa G. Child development promotion through local wisdom practice. *SKHJ*. 2019; 22(3): 115-28. Thai.
11. Klinnuay T, Thanachaikan N, Panyapruk S. The development of 2nd grade-preschool students' Thai writing skills through using Montessori approach-based instructional visual aids in Anubarn Wiangchai School, Office of Chiangrai Primary Educational Services Area 1. *crru.grad.sch.j*. 2017; 10(2): 61-72. Thai.
12. Tongnamang B. The effects of creative activities on the writing readiness and cooperative behaviors of the second year preschoolers at learning home international kindergarten, Yannawa region, Bangkok. *Veridian E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and arts)*. 2012; 5(3): 371-80. Thai.
13. Kadar M, Yunus FW, Tan E, et al. A systematic review of occupational therapy intervention for handwriting skills in 4-6 year old children. *Aust Occup Ther J*. 2020; 67: 3-12. doi: 10.1111/1440-1630.12626.

14. Strooband KFB, Rosnay M, Okely AD, et al. Systematic review and meta-analyses: Motor skill interventions to improve fine motor development in children aged birth to 6 years. *J Dev Behav Pediatr.* 2020; 41(4): 319-31. doi: 10.1097/DBP.0000000000000779.
15. Chumai T. Growth and development of early childhood. *HHSK.* 2016; 1(2): 18-33. Thai.
16. Thatansin S. The situation of children and natural deficiency disorders: Children and aging society in a changing state [Internet]. Nonthaburi: Department of Mental Health; 2021 [cited 2021 Jun 28]. Available from: <https://dmh.go.th/news-dmh/view.asp?id=30894>
17. Jampaklay A, Tangchonlatip K, Richter K, et al. Effects of internal migration on well-being and early childhood development: Results of a quantitative and qualitative baseline survey. Institute for Population and Social Research Mahidol University; 2016. Thai.
18. Losatiankit P, Kangkan W, Pupongpunkol K, et al. Situation of Thai childhood development in 2014. *JHS.* 2017; 26 (Suppl2): 199-208. Thai.
19. Potipatsa G, Muenthaisong S, Raknatee D, et al. Childhood parenting by grandparents in a skipped-generation family, *SKHJ.* 2020; 2(3): 182-91. Thai.
20. Hengboonyaphan D. Playground: Playful things that must be serious [Internet]. Bangkok: The Momentum team; 2019 [cited 2019 May 10]. Available from: <https://themomentum.co/thai-health-playground-advertorial>
21. Siriwong P, Kaewthip N. The conditions and the adjustment guidelines of elderly people who have raised their grandchildren of generation-z Khok Samrong, Changwat Lopburi [Internet]. Rattanakosin RMUTR; 2017 [cited 2019 May 10]. Available from: <http://repository.rmutr.ac.th/123456789/799>
22. Berbiglia VA, Banfield B. Self-care deficit theory of nursing. In: Alligood MR, editor. *Nursing theorists and their work.* Elsevier; 2018.
23. Orem DE. *Nursing: Concepts of practice.* New York: McGraw-Hill; 1985.
24. National Institute of Child Health Development, Department of Health, Ministry of Public Health. *Developmental surveillance and promotion manual (DSPM).* Nonthaburi: Veterans Welfare Organization Printing Office; 2020. Thai.
25. Joanna Briggs Institute. JBI levels of evidence [Internet]. Australia: Joanna Briggs Institute; 2013 [cited 2023 Oct 15]. Available from: https://jbi.global/sites/default/files/2019-05/JBI-Levels-of-evidence_2014_0.pdf
26. Polmark J, Deoisres W, Chaimongkol N. The effects of grandmother language intervention on grandmothers' knowledge and language development of toddlers. *TPHSJ.* 2021; 16(1): 30-7. Thai.
27. Milovanska-Farrington, S. The effects of parental and grandparental supervision time investment on children's early age development. *Research in Economics.* 2021; 75(3): 286-304. doi: 10.1016/j.rie.2021.06.006.
28. Sirithongthawan S. The development of developmental surveillance and promotion manual: DSPM. *J Psychiatr Assoc Thailand.* 2018; 63(1): 3-12. Thai.
29. Boonjeam S, Thongthai T, Puriso P. The early childhood developmental surveillance and promotion manual for grandparents. *JHEALTH.* 2021; 44(2): 97-1. Thai.
30. Nahuanil C. The development of fine motor muscle of early childhood student by implementing creating molding activities. *JSI.* 2019; 16 (2): 484-97. Thai.
31. Hammond SL, Witherspoon RL, Day B. *Good school for young children: A guide for working with three-, four, and five-year-old children.* New York: Macmillan; 1984.